

SIMBOLURI BIBLICE ÎN ROMANUL *POMUL VIEȚII* DE ION GHEȚIE*

AURA MOCANU

Liceul Teoretic „Ioan Slavici”, Panciu
albinutya@yahoo.com

Abstract: Ion Gheție's name has imposed itself in the Romanian culture because of his numerous studies dedicated to the Romanian language and dialectology. His most important writings in the two domains are: *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții lingvistice și filologice* (1974), *Baza dialectală a românei literare* (1975), *Istoria limbii române literare. Privire sintetică* (1978), *Introducere în studiul limbii române literare* (1982), *Introducere în dialectologia istorică românească* (1994), *Diaconul Coresi și izbânda scrisului în limba română* (1994). Ion Gheție also has numerous volumes of fiction: *Drumul* (1983), *Pomul vieții* (1987), *Încotro?* (1999), *O lume pentru fiecare* (1992), *Biruitoarii* (2002). This paper talks about the symbols found in the novel *Pomul vieții*. Published in 1987, the novel has as main topic the fear of death. The main hero, Paul Conta, is the symbol of the man who doesn't want to die. He is fighting with the idea of death and is trying to defeat it.

Keywords: Ion Gheție, the tree of life, the tragic hero, the Bible

1. Ion Gheție: filolog și dialectolog

Unul dintre cei mai valoroși filologi români din a doua jumătate a secolului al XX-lea este Ion Gheție (1930-2004). De-a lungul activității sale științifice, care s-a întins pe aproximativ jumătate de secol, Ion Gheție a abordat în numeroasele sale lucrări teme capitale pentru filologia, lingvistica și dialectologia românească. Dacă ar fi să amintim câteva, ne putem referi la începuturile scrisului în limba română, problema „patriei” textelor rotacizante, personalitatea complexă a diaconului Coresi. Peste toate acestea, dar și peste multe altele, Ion Gheție a aruncat o nouă perspectivă, iar în unele privințe a impus noi teorii, mai bine argumentate, care au sfârșit prin a fi acceptate de cercetătorii contemporani, de pildă originea bănățeană-hunedoreană a textelor rotacizante, în dezavantajul teoriei formulate de G. Ivănescu, care atribuia Maramureșului, locul de baștină al acestor texte. Lucrările sale, dintre care amintim, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice* (1974), *Baza dialectală a românei literare* (1975), *Istoria limbii române literare. Privire sintetică* (1978), *Introducere în studiul limbii române literare* (1982), *Introducere în dialectologia istorică românească* (1982), *Diaconul Coresi și izbânda scrisului în limba română* (1994), au devenit borne de reper în filologia, lingvistica și dialectologia românească. Pe lângă toate aceste studii, Ion Gheție a mai publicat un număr apreciabil de articole, care au apărut, cu precădere, în

* *Biblical symbols in the novel Pomul vieții by Ion Gheție*

revistele: „Limba română” și „Studii și cercetări de lingvistică”. În aceste lucrări și articole, autorul expune într-o formă coerentă și complexă, concepția sa despre cele mai importante și controversate probleme ale filologiei și dialectologiei românești.

2. Ion Gheție: creator de literatură

Activitatea științifică a reputatului filolog bucureștean a fost dublată de una literară. Texte de proză, scurte sau adevărate romane formează creația literară a lui Ion Gheție. De-a lungul vieții a publicat un număr considerabil de texte beletristice, dar, din păcate, multe au rămas în manuscris¹. Două povestiri, *Nașterea pruncului* (1990) și *Prostie* (1991), apărute în revista „Luceafărul”, un volum de povestiri, *Alfa și omega* (1986), și romanele *Drumul* (1983), *Pomul vieții* (1987), *S.O.S.* (1991), *Skepsis* (1991), *O lume pentru fiecare* (2 vol., 1992), *Agonia* (1997), *Încotro?* (1999), *Biruatorii* (2 vol., 2002), *Taina cea mare* (2002), *Fructul oprit* (2004), *Nodul gordian* (2005) și *Antichrist* (apărut postum în 2009) constituie moștenirea literară lăsată de omul de știință Ion Gheție. Ne surprinde în aceste pagini de literatură puterea cu care autorul, filolog și dialectolog deopotrivă, izbuște să creeze personaje complexe. Pagini dense, acțiune care nu trenează, situații complicate, probleme existențiale grave, toate acestea caracterizează proza lui Ion Gheție.

3. *Pomul vieții*: o acțiune simplă, dar cu o problematică surprinzătoare

Romanul *Pomul vieții* a apărut în 1987. Este al doilea roman publicat de Ion Gheție după romanul de debut *Drumul*. Acțiunea din acest roman este situată la începutul secolului al XX-lea. Naratorul, Dan Pavelescu, student la Facultatea de Drept, și eroul principal, Paul Conta, care își pregătea doctoratul în filozofie, se întâlnesc prima dată la cursul profesorului Zottu, care ținea lecții de istorie universală. La început împotmolită, relația dintre cei doi evoluează ajungând cei mai buni prieteni. Curând, Dan Pavelescu avea să descopere în Paul Conta un om complex. Singuratic, dar de o inteligență extraordinară, Paul Conta nu avea prieteni sau legături, de aceea

„unii îi ignorau prezența în oraș, convinși că omul plecase de mai mulți ani și trăia aiurea (la Timișoara sau la Brașov, ca profesor de filozofie). Pe cât se pare, familia lui Conta era originară dintr-un oraș săsesc din sudul Transilvaniei. Bogat cândva, tatăl său sărăcise în timpul războiului. Venit la universitate, noul student și-a surprins profesorii printr-o inteligență puțin obișnuită și prin întinderea cunoștințelor. Unul dintre ei îl numise, în anul al doilea, asistent onorific. Primea de obicei nota maximă fără o prealabilă examinare. În numai câțiva ani apărură o duzină de articole ale sale în revistele de specialitate, se plimba prin locurile obscure din Kant și Fichte ca prin cotloanele unei case locuite dintotdeauna” (Gheție 1987: 16).

¹ Această informație am primit-o de la doamna cercetător, Mirela Theodorescu, soția filologului bucureștean.

Pentru pușinii care îl cunoșteau, Paul Conta era un om ciudat: „Groaznice dureri de cap i-ar fi întunecat pentru zile și chiar pentru săptămâni limpezimea judecății [...]. Cineva îl zărise frecventând cimitirele și morga, deși nu pierduse pe nimeni, manifesta reticențe extraordinare față de femei. Aceste zvonuri erau contrazise de altele care-l prezentau drept client al caselor de perdiție, înhăitat cu creaturile cele mai ordinare ale vieții de dezmaț studențesc” (Gheție 1987: 17). Personajul principal, Paul Conta este o fire bolnăvicioasă, cu accese de ipohondrie, după cum el însuși recunoaște: „Sunt un bolnav închipuit, dar unul de un tip mai aparte” (Gheție 1987: 28). Cea mai gravă problemă pentru eroul lui Ion Gheție este moartea: „Mi-e frică de moarte [...] și nu atât de moartea mea, cât de moarte, în general. De moarte” (Gheție 1987: 28). Acest sfârșit inevitabil al omului este resimțit acut de personajul Paul Conta. Copilăria lui Paul Conta a fost una fericită, dar marcată de frica de moarte:

„Într-o zi m-am trezit speriat de primejdia contractării uneia sau mai multor boli grave. Pentru a evita contaminarea cu microbi, îmi spălam mâinile exagerat de des, iar înaintea meselor le fâlfâiam prin aer, deschizând ușile cu cotul. Această profilaxie permanentă îngrijoră pe părinți, care crezură totuși că lucrurile vor rămâne aici. Dar imaginația mea își luase zborul. Curând îmi fu teamă să nu înghit oscioarele puilor pe care-i mâncam și, de aceea, mestecam carnea cu atâta sârguință încât de-a dreptul o lichefiam. Începui, apoi, seara la culcare, să îndepărtez de la pat orice obiect cât de cât ascuțit sau tăios, din teama de a nu mă vătăma în somn” (Gheție 1987: 33).

Cu aceste fobii, copilul Paul devine studentul și omul matur Paul Conta. Se îndrăgostește de Dora M. și trăiește la început o dragoste platonice pentru că nu are curaj să-i declare acesteia dragostea sa. Cu ajutorul prietenului său, Paul se decide să-i scrie un bilet în care îi cerea o întâlnire. Dora acceptă întâlnirea și între cei doi se naște o frumoasă poveste de dragoste ce se sfârșește cu o nuntă. Entuziasmat, Paul se decide să-și termine doctoratul, pe care îl abandonase. Își susține teza de doctorat și devine asistent la universitate. Devenit doctor și cu un post asigurat în învățământul universitar, Paul Conta îi cere mâna Dorei. În timp ce sărbătoreau logodna, naratorul aruncă asupra relației celor doi o umbră, anunțându-ne parcă de suferința ce avea să vină pentru Paul și Dora: „Totul în încăperea aceea părea sortit să-i despartă și să nu-i apropie pe cei ce-i pășeau pragul” (Gheție 1987: 91). După ce se căsătoresc, cei doi pleacă în luna de miere, iar naratorul, obținându-și licența în drept, decide să urmeze un doctorat în străinătate, la Freiburg. Ajuns la Paris pentru un studiu aprofundat, Dan primește o scrisoare, mai precis un ferpar pe care scria că Dora Conta se stinsese în urma unei scurte suferințe. Întors în țară, Dan îl găsește pe Paul schimbat în totalitate și află toate detaliile nenorocirii. În urma pierderii soției, Paul renunță la slujba de la universitate și se retrage complet din viața socială. Paul se îmbolnăvește și este internat de câteva ori în spital. Întrebat de către Dan, ce are prietenul său, doctorul îi răspunde că:

„a făcut o boală rară, un privilegiu, dacă pot spune așa, de care puțini s-au bucurat până astăzi. Se cheamă ... (și-mi servi un termen latinesc, pe care-l uitai îndată). În toată literatura

de specialitate abia sunt citate câteva duzini de cazuri. Eu personal n-am întâlnit până astăzi nici unul. Este o falsă angină pectorală, care nu afectează direct inima, dar are o simptomatologie în parte asemănătoare. E vorba despre o scădere treptată a funcției respiratorii, de o asfixie progresivă și lentă” (Gheție 1987: 154-155).

Întrebat dacă se poate vindeca, răspunsul doctorului este negativ, dându-i șanse de supraviețuire „cel mult un an, dacă are noroc. De regulă e chestie de luni. Cu remisiuni și exacerbări, ca în orice boală” (Gheție 1987: 158). După un an de zile, întorcându-se acasă cu doctoratul obținut, Dan îl găsește pe Paul într-o stare gravă. Acesta din urmă îl roagă pe Dan să îl trezească de fiecare dată când vede că are crize. În timpul unei crize puternice, când doctorul credea că nu mai are nicio șansă, și „examina prin stetoscop inima bolnavului [...] constată tendința de stabilizare a pulsului. Inima își recapătă ritmul normal”, surprinzându-l chiar și pe doctor (Gheție 1987: 174). Între crize și momente de luciditate, doctorul său afirmă că: „Omul acesta nu mai moare. O să se chinuiască așa până în vecii vecilor” (Gheție 1987: 180). Paul parcă refuză să moară. A doua zi, menajera îl anunța pe Dan că Paul murise: „Neputând să-l învingă altfel, moartea îl surprinsese nepregătit, în somn” (Gheție 1987: 181).

4. Fondul psihologic al romanului

Deși acțiunea este simplă, micul roman al lui Ion Gheție ne surprinde prin problematica pe care o abordează: moartea, cel mai misterios fenomen din viața omului, și teama acestuia de moarte. Sfârșitul inevitabil al omului îl macină pe Paul Conta încă din copilărie. În adolescență,

„teama de moarte (care pe atunci era mai degrabă o teamă de a muri) stătea ascunsă în umbră. Reînvia câteodată, în timpul vreunei boli ori la vestea dispariției cuiva. Reînvia mai ales când întâlneau oameni bătrâni. Mă întrebam, de fiecare dată, privind-i cum pot suporta ideea că au zilele numărare și că foarte curând se vor afla în fața morții. Nu le înțelegeam zâmbetele, nepăsarea (aparentă sau reală). Mă bucuram în taină că n-am decât treisprezece ori cinsprezece ani și mă găsesc, prin urmare, atât de departe de clipa morții, că sunt fiul unor oameni prea bogați ca să nu poată aduce la patul copilului lor, dacă ar fi fost nevoie, pe cel mai iscusit medic, indiferent din ce țară a lumii” (Gheție 1987: 34-35).

Obsedat de moarte, și din dorința de a învinge moartea, cum crede el, Paul începe să viziteze morga și să meargă la toate înmormântările din oraș. Părăsind din când în când domeniul filozofiei, Paul începe să scrie literatură în care, bineînțeles, este prezentă obsesia morții:

„jumătate din eroi mureau. Nu aceasta îl deosebea însă de ceilalți scriitori. Nuvelele lui aveau, de obicei, drept unic personaj, un individ cât se poate de comun, poate o idee cam sensibil, care, la un moment dat, găsește într-o întâmplare banală niște semnificații extraordinare, capabile să așeze întreaga existență omenească, viața și moartea, într-o lumină stranie, înfricoșătoare” (Gheție 1987: 71).

Cea mai reprezentativă nuvelă a lui Paul Conta este *Ciuma neagră*. Sentimentul morții devine și mai puternic după moartea soției, iar singurul său gând este să încerce să devină nemuritor. Nu crede în viața de apoi și nu poate înțelege acest concept, fundamental de altfel, pentru creștini:

„credința într-o existență dincolo de moarte e una din cele mai mari naivități de care a dat dovadă omul. Dedublarea aceasta în spirit și materie e de-a dreptul caraghioasă. Viața de apoi mă lasă perfect indiferent, pentru că nu mă privește pe mine. Eu sunt cel de aici, din fața ta, cu mușchi, picioare, creier, cinci simțuri și o sută de preferințe fizice și intelectuale. Habar n-am dacă sunt pur material sau un amestec de spirit și materie. Exist și atât. Și iată că eu, cel ce-ți vorbesc, mor. Totul s-a sfârșit și asta e la mintea cocoșului. Tu însă vii și-mi spui că după moarte o parte a mea, eterică, sufletul, va supraviețui. Se poate, dar asta nu mă interesează. Spiritul meu, cel autentic, adevărat nu poate exista decât în ambalajul lui actual, de carne și oase [...]. E absurd ca eu să dăinui în ordine spirituală, atâta vreme cât, în fundul unei gropi, trupul îmi va fi la discreția viermilor” (Gheție 1987: 139).

Acest pasaj, care șochează prin duritatea imaginii, constituie esența de viață a lui Paul Conta. Mult mai pragmatic decât prietenul său, Dan afirmă că „totuși moartea e o realitate” (Gheție 1987: 147). Răspunsul lui Paul nu face altceva decât să confirme teama de moarte a acestuia și dorința sa de a deveni nemuritor:

„O realitate, da, sau mai bine zis, o posibilitate. Omul poate muri, dar asta nu înseamnă că el trebuie să moară. Părerea mea e că la orice vârstă ne-am stinge, murim cu zile. De mii de ani și din fragedă copilărie, ni se vâra în cap că vom muri, suntem pregătiți pentru moarte, iar la rândul nostru învățăm pe alții să moară. Contrar aparențelor, eu nu cred că uzarea materiei organice duce la moarte. În structura biologică a ființelor un mecanism vital s-a dereglat și permite producerea acestui cancer al vieții care e moartea. În viață facem tot felul de boli. O singură dată și indiferent de cauza imediată ne îmbolnăvim de moarte” (Gheție 1987: 147).

Pentru Paul Conta moartea este un joc născocit și singurul vinovat de toate acestea este Dumnezeu. Amintind de pasajul din Biblie, în care Dumnezeu îi izgonește pe primii oameni din Rai pentru că au mâncat din pomul interzis, Paul concluzionează: „Atunci m-am întrebant dacă omul e într-adevăr muritor și dacă nu cumva Dumnezeu, din teamă, a înscenat o tristă farsă spre a-i lua mințile și a-i ascunde adevărul. Păcatul originar nu l-a săvârșit omul, ci Dumnezeu” (Gheție 1987: 148). În concepția lui Paul, Dumnezeu simțindu-se amenințat în atotputernicia sa, i-a alungat din Rai, pedepsindu-i în cel mai crud mod, după părerea sa, și anume prin moarte.

5. Simboluri biblice în romanul *Pomul vieții*

Unul dintre simbolurile care dă și titlul romanului este pomul vieții. Din Biblie știm că, după ce Adam și Eva au mâncat din pomul interzis, Dumnezeu i-a gonit din Grădina Edenului, punând la poartă heruvimi care să păzească drumul care duce la pomul

vieții: „Astfel a izgonit El pe Adam; și la răsăritul grădinii Edenului a pus niste heruvimi, care să învărtească o sabie învăpăiată, ca să păzească drumul care duce la pomul vieții” (Fac. 3:22). Fragmentul din Biblie este citat și de Paul Conta, și după cum mărturisește l-a impresionat profund, făcându-l să se gândească la adevăratul vinovat pentru moartea oamenilor. În general, pomul este „simbol al vieții în continuă evoluție, în ascensiune spre cer, arborele evocă întreg simbolismul verticalității, ca arborele lui Leonardo da Vinci. Pe de altă parte, el slujește drept simbol pentru caracterul ciclic al evoluției cosmice: moarte și regenerare; de acest caracter ciclic amintesc mai cu seamă arborii foioși, cărora în fiecare an le cad și le cresc din nou frunzele” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 124). Dar asocierea dintre pomul vieții și Dumnezeu există doar în tradițiile creștine, „căci există o analogie între arborele primului legământ – pomul vieții de care vorbește Facerea – și arborele crucii, sau arborele Noului Legământ, care regenerează Omul” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 126). În tradiția ortodoxă, la înmormântarea unui om, în fața cortegiului trebuia să fie un pom:

„cei mai mulți inși însă cred că pomul, care se duce înaintea mortului, numit altmintrelea și pomul raiului merge în cealaltă lume, unde se duce și sufletul. Acolo stă el veșnic verde și încărcat de toate bunătățile înaintea sufletului, astfel că acesta numai uitându-se la frunzele lui cele aurite și la fructele lui cele frumoase și galbene ca ceara de pe dânsul, e pururea sătul și niciodată nu mai flămânzește; [...] pomul ce se duce înaintea mortului însemnează: pomul vieții [...]” (Marian 1995: 121).

Titlul romanului *Pomul vieții* trimite la pomul din grădina raiului, care era singurul în măsură să ofere nemurirea omului, nemurire la care aspira atât de mult Paul Conta. Pomul vieții este pomul cunoașterii binelui și răului. După ce au încălcat porunca divină, de a nu gusta din roadele acestui pom, Adam și Eva au fost pedepsiți și alungați din Rai. Pentru păcatul lor au primit pedeapsa ca la un moment dat să moară. Pentru păcatul primilor pământeni, oamenii sunt condamnați la suferință și zbucium, fiindu-le, cu desăvârșire, interzis accesul la pomul vieții. Eternitatea este apanajul divinității, iar omul nu are acces la ea. Oricât de mult ar încerca să obțină nemurirea, ca Paul Conta, pomul vieții este interzis omului. În roman apare și trimiterea la Dumnezeu, cel pe care îl consideră vinovat Paul Conta de moartea oamenilor: „Păcatul originar nu l-a săvârșit omul, ci Dumnezeu” (Gheție 1987: 148). Un credincios adevărat, ar zice că afirmația lui Paul Conta este o blasfemie pentru că El este instanța supremă și divină, cel care stăpânește taina vieții și a morții. Pentru om, Dumnezeu este un mister, o taină:

„nu va fi de mirare că, în efortul lor de a pătrunde taina încă din această lume, oamenii au ajuns să aibă reprezentări foarte diferite despre Dumnezeu, și că au transferat asupra ideii lor de Dumnezeu cunoașterea pe care o aveau despre ei înșiși și despre raportul lor cu lumea. Cuprinși de un sentiment de dependență neputincioasă, ei și-au proiectat dorințele și temerile asupra unei Ființe superioare, capabile de a le împlini și de a-i apăra” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 473-474).

Prin urmare, numele lui Dumnezeu n-ar fi decât „un simbol pentru a semnifica necunoscutul ființei, în timp ce ființa n-ar fi decât un alt simbol pentru a trimite la Dumnezeul necunoscut. Nu există alt nume al lui Dumnezeu în afară de cel pe care și l-a dat el însuși: *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieșirea, 3, 14)” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 473). Dar, tot din Biblie aflăm că: „Fiindcă atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, că a dat pe singurul Lui Fiu, pentru ca oricine crede în el, să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3: 16). Deși Paul Conta susține că singurul vinovat de moartea oamenilor este Dumnezeu, concepția sa este contrazisă de pasajul amintit din Biblie. Dimpotrivă, Dumnezeu îi iubește pe oameni, sacrificându-și Fiul pentru întreaga omenire. În roman, se amintește despre un manuscris de Paul Conta. Manuscrisul cuprindea textul unei nuvele, ce purta numele *Ciuma neagră*. Paul Conta era atât de obsedat de moarte, încât eroii din scrierile sale mureau. În această nuvelă, acțiunea se petrecea în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în Italia. Într-o comunitate, Dumnezeu a trimis o molimă pentru a-i pedepsi pe oameni. În acea comunitate, exista un preot Paolo, care vizita casele bolnavilor și se ruga pentru ei. Toți au murit din acea comunitate, iar padre Paolo se baricadează în casa parohială, unde așteaptă și el moartea. Întrebat de narator, dacă padre Paolo era nebun, Paul Conta îi răspunde: „Padre Paolo e un simbol. În mintea mea el a încremenit în atitudinea de așteptare, cu arma în mână, asemenea unei statui, indiferentă la scurgerea timpului. Pentru mine, după trei secole și jumătate el se află tot în casa baricadată, așteptând sosirea dușmanului (Gheție 1987: 146). La sfârșitul romanului, după înmormântarea lui Paul Conta, naratorul citează finalul nuvelei *Ciuma neagră*: „Oameni buni! Zăvorâți porțile și ferestrele! Puneți mâna pe puști și pe topoare! Fiara adușmea în jurul caselor voastre! Loviți fără milă! Omul nu trebuie să moară!” (Gheție 1987: 184). Acest pasaj subliniază foarte bine concepția lui Paul Conta: omul, această plăpândă ființă, se află la mâna destinului, la mâna fatalității. Oricât s-ar apăra, el trebuie să se supună destinului implacabil, pentru că așa cum se zice în popor, toți suntem datori cu o moarte. Ca simbol „moartea este aspectul perisabil și destructibil al existenței [...]. Dar moartea este și intrarea în lumile necunoscute, ale Iadului sau ale Raiului” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 314-315). Existentă încă de la începutul omenirii și prezentă în toate culturile antice, notăm că: „[...] în iconografia antică, moartea este reprezentată printr-un mormânt, un personaj înzestrat cu o coasă, o zeitate devorând un om, un duh înaripat, doi tineri – unul alb, unul negru –, un călăreț, un schelet, un dans macabru, un șarpe sau orice alt animal psihopomp (Chevalier/Gheerbrant 1994: 314-315). Cu toate acestea „misterul morții este, prin tradiție, resimțit, ca neliștitor și apare reprezentat prin forme înfricoșătoare. Aceasta înseamnă nu atât teama de topire în neant, cât împotrivire, împinsă până la extrem, față de schimbare și de o formă de existență necunoscută” (Chevalier/Gheerbrant 1994: 315).

6. Concluzii

Simplu prin acțiune, dar cu o temă complexă, romanul lui Ion Gheție ne uimește prin ideea pe care o promovează, și anume că omul nu ar trebui să moară. Dorind să obțină

cu orice preț nemurirea, Paul Conta se îndreaptă cu pași repezi spre moarte, spre acest sfârșit implacabil al omului. Nemurirea este apanajul divinității, iar omul nu are acces la ea. Doctrina creștină ne spune că sufletul este nemuritor, și nu trupul, ca o recompensă, parcă pentru faptul, că la un moment dat omul trece dintr-o lume în alta. Această nemurire a sufletului nu îi este suficientă lui Paul Conta, el vrea și nemurirea trupului. Nemurirea este visul lui Paul Conta, dar va muri, pentru că asta e legea vieții: unii vin, alții pleacă. O lege pe care nu o înțelegem și poate că nu o acceptăm, dar o lege care ne va învinge la un moment dat.

Ion Gheție s-a retras tăcut de pe scena vieții, în 2004, dar scrierile sale, filologice și lingvistice, precum și textele de beletristică, stau mărturie faptului că activitatea dusă de reputatul filolog de-a lungul vieții a fost una complexă. Paginile sale de literatură, ne dezvăluie un om dăruit scrisului. Această pasiune pentru literatură ne conduce către „un prozator care surprinde nu doar prin îndelungată răbdare, ci și prin talent și pricepere” (Berca 1984: 11).

Bibliografie

- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Versiune întocmită de I. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- Berca 1984: Olimpia Berca, *Iluzia maturității*, în „Orizont”, XXXV (1984), nr. 12, 11.
- Chevalier/Gheerbrant 1994: Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, traducere din limba franceză făcută după ediția din 1969, revizuită și adăugită, Editura Artemis, București, 1994.
- Gheție 1987: Ion Gheție, *Pomul vieții*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987.
- Marian 1995: Simion Florea Marian, *Trilogia vieții*, Editura Grai și Suflet, București, 1995.